

Motion till riksdagen 2021/22:3355

av **Magnus Jacobsson (KD)**

Stärk samernas rättigheter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att implementera ILO 169 i svensk lagstiftning på ett sådant sätt att även den traditionella äganderätten respekteras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att myndigheter remitterar Sametinget och samebyarna samt de lokala och nationella sameorganisationer som finns vid större förändringar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över hur tvåspråkcentrum kan möjliggöras och hur samisk distansutbildning kan underlättas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att underlätta för samiskt konsthantverk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pröva förutsättningarna för att Sametinget ska kunna bli en sammanhållande statistikmyndighet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se hur samernas gemensamma immateriella och kulturella rättigheter kan skyddas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en översyn av skatteregler som gör att det samiska jordbruket hanteras likvärdigt som övrigt fiske och jordbruk, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur reglerna för skydds jakt kan underlättas och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska upprättas en ny viltvårdsmyndighet och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda förutsättningarna för en gemensam svensk och norsk viltvårdsförvaltning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överföra de samiska samlingarna som finns inom de statliga museerna till det samiska museet Ájtte och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Under 1500-, 1600- och början av 1700-talet hade samerna en förhållandevis stark ställning och fanns med i riksdagen via bondeståndet, samtidigt som de hade domsrätt över marken i norr. Under 1700-, 1800- och 1900-talet kom detta att förändras på grund av dels nya ekonomiska förutsättningar, dels den rasism som tyvärr växte fram som en av konsekvenserna av 1800-talets nationalistiska idéer.¹

De senaste århundradenas politik har tyvärr lett till fortsatta intressekonflikter i norr, och där den bofasta befolkningen som flyttade in tidigare fick visa hänsyn för samerna har det nu bytts till en situation där samerna har svårt att försörja sig på de traditionella näringarna jakt, fiske och renskötsel. Det är också svårt att utveckla den egna kulturen då den ofta är starkt kopplad till näringen samt språket.

Sverige har också valt att hantera dessa frågor på ett annat sätt än t.ex. Norge. I Norges grundlag står att statliga myndigheter ska skapa förutsättningar för att den samiska folkgruppen kan bevara och utveckla sitt språk, sin kultur och sitt samhällsliv.²

Norge har också valt att underteckna ILO 169 avseende samernas rättigheter så som ursprungsfolk. ILO 169 definierar ursprungsfolk utifrån följande sentens: Indigenous communities, peoples and nations are those which, having a historical continuity with pre-invasion and pre-colonial societies that developed on their territories, consider themselves distinct from other sectors of the societies now prevailing in those territories, or parts of them. They form at present non-dominant sectors of society and are determined to preserve, develop and transmit to future generations their ancestral territories, and their ethnic identity, as the basis of their continued existence as peoples, in accordance with their own cultural, social institutions and legal systems.³

Sverige har valt att inte ratificera denna konvention, vilket av förklarliga skäl upplevs konstigt, med tanke på att samerna berörs av dessa internationella regler. Utöver ILO 169 berörs samerna av nordiska samekonventionen samt lappkodicillen 7 och 18 oktober 1751. Alla dessa traktat och konventioner säkerställer samernas rätt till den egna kulturen och det egna språket, den fria rörligheten mellan länderna samt sedvanerätt till jakt, fiske, rennäring med mera. Traktaten ger även samerna rätt att yttra sig samt komma till tals när det sker förändringar inom de marker som samerna av tradition och sedvana använder sig av.⁴

¹ <http://www.samer.se/1218>.

² <http://www.samer.se/1111>, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-116-l-20172018/id2610753/sec3#KAP3-2>.

³ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_118120.pdf.

⁴ <https://www.regjeringen.no/contentassets/eac999412c5a4fd083fa35f6e6c7380b/nordisk-samekonvention-svensk.pdf>.

Utifrån dessa idéer har Finland, Norge och Sverige installerat så kallade sameting. Dessa myndigheter har olika status i de olika länderna. Bland samer lyfter man ofta fram den norska varianten av sameting som en förebild då det har ett bredare uppdrag, en större budget samt bättre förutsättningar att stötta samer i vardagen.

Det är viktigt att Sverige, efter bästa förmåga, lever upp till den internationella rätten samt de konventioner och traktat som vi sedan tidigare har undertecknat. Jag anser därför att regeringen bör se över möjligheten att implementera ILO 169 i svensk lagstiftning på ett sådant sätt att även den traditionella äganderätten respekteras. En sådan förändring skulle ge samerna bättre förutsättningar att komma till tals vid förändringar inom framför allt Sápmi.

Samtidigt behöver man inte vänta tills en utredning avseende ILO 169 blir klar med att förbättra möjligheten att göra sin röst hörd. Regeringen kan redan idag agera för att myndigheter tar för vana att remittera Sametinget, samebyarna samt de lokala och nationella sameorganisationer som finns vid större förändringar och etableringar av gruvor m.m.

Det är viktigt att vi hittar en lagstiftning som gör att vi minskar konflikten runt mark och vatten samtidigt som vi respekterar olika former av rättighetslagstiftning som berör t.ex. renskötsel, jakt, fiske och äganderätten.

En annan viktig fråga är att Sametinget tillsammans med Sameskolstyrelsen får större möjligheter att utveckla de samiska språken. Norge har större anslag än Sverige som går till utbildning, vilket gör att man har bättre möjligheter till distansstudier samt har utvecklat ett universitet där man kan läsa ett flertal utbildningar på de olika samiska språken. För att alla de samiska språken skall få möjlighet att utvecklas behövs det ytterligare två språkcentra. Det måste också bli enklare att få möjlighet till distansstudier och att fler svenska samer får möjlighet att studera på universitet i Norge.

Bristen på samisktalande lärare försvårar möjligheterna för dagens unga samer att få tillgång till det egna språket och kulturen. Regeringen måste därför underlätta för samisktalande studenter att utbilda sig. En annan fråga som vi behöver titta på är dagens ”rätt till” utbildning i sitt hemspråk, jämfört med Norges synsätt där eleverna har rätt att utbildas ”på sitt” språk.

Vid sidan av studierna finns det flera stora problem som drabbar det samiska näringslivet; exempelvis kan man inte registrera smedhantverk hos Skattemyndigheten. Detta gör att vi idag inte har någon som helst koll på hur mycket de samiska konsthantverken omsätter. Ett annat problem är att det samiska kulturarvet inte ägs av en enskild person utan snarare är ett gemensamt kulturarv, vilket emellanåt utnyttjas av större företag som plockar mönster och trycker upp dem på billigare tyger, vilket i sig skadar det samiska konsthantverket. Regeringen bör se om det finns möjligheter att stärka samernas immateriella rättigheter till deras eget kulturarv. En annan åtgärd som kan underlätta detta är om Sametinget får ta över ansvaret för att vara statistiskt sammanhållande myndighet avseende statistik som berör de samiska näringarna.

En annan viktig skillnad som drabbar det samiska näringslivet är statens inställning till rennäring och jordbruk. För en vanlig lantbrukare är fordon samt fordonsbränsle avdragsgilla som en del av näringsverksamheten. För en same som måste köpa in en skoter för att driva renar räknas det dock inte som en del av företaget, vilket gör att samer får stå för hela kostnaden både för skotern och för bränslet. Detta är ingen rimlig ordning, utan har man behov av ett redskap för att bedriva sin näringsverksamhet så skall det hanteras på samma sätt. Regeringen bör därför återkomma med en översyn av

skatteregler som gör att det samiska jordbruket hanteras på samma sätt som övrigt fiske och jordbruk.

Samer drabbas av svensk rovdjurspolitik på ett orimligt sätt. Det finns en uppgörelse mellan staten och samebyarna om att man inte skall behöva drabbas av mer än ca 20 procents förlust på grund av rovdjur. Men trots det ser vi hur vissa byar emellanåt kan få både 50 och 60 procent av sina renar rivna av rovdjur. Utöver den personliga sorgen när man ser sina djur söndertrasade av rovdjur förorsakar detta stor skada för de enskilda samebyarnas ekonomi. Vill vi ha en levande renskötsel måste reglerna för skydds jakt underlättas.

Tyvär finns det mycket som talar för att detta inte kan hanteras på ett bra sätt av dagens ansvariga myndighet. KD anser därför att det skall upprättas en ny viltvårdsmyndighet som får ansvar för dessa frågor. Utöver att det behövs en ny myndighet behöver vi även samverka med våra grannar, och då framför allt med Norge, för att få en korrekt bedömning av hur mycket rovdjur som finns på den skandinaviska halvön. Regeringen bör därför utreda förutsättningarna för en gemensam svensk och norsk viltvårdsförvaltning.

Nu är rättsprocessen avseende Girjas sameby färdig och samebyarna har fått ensamrätt till jakten och fisket på del av statens mark enligt gammal urminnes rätt. Sverige har ett självständigt domstolsväsende som även hanterar frågor som har med sedvanerätt att göra. Det finns dock problem med den nu gällande lagstiftningen samt definitionerna av att vara same, vilket leder till att de samer som är medlemmar i en sameby får rätt till sin urminnesrätt medan de samer som inte är medlemmar i en sameby och jobbar med renar inte får samma rätt. Lagstiftningen riskerar att splittra den samiska gemenskapen. Med anledning av Girjasdomen har regeringen aviserat att man ska tillsätta en utredning för att se över rennärlagen. Jag kommer att följa utredningen noga. En lösning som kan övervägas inom ramen för denna utredning kan vara att Sametinget tar ett större ansvar för jakt och fiskekort, vilket kan innebära att intäkterna kan komma alla samer till godo. Utredningen bör även beakta konsekvenserna för andra svenskar som önskar jaga och fiska i fjällen.

En annan fråga som har uppmärksamats under senare år är det samiska kulturarvet. Idag finns historiska konstföremål placerade på flera olika museer, vilket gör att det är de enskilda museerna som avgör om föremålen kommer att visas. Jag menar att det juridiska ansvaret för alla de samiska samlingarna som finns inom de statliga museerna bör överföras till det samiska museet Ájtte. På så sätt är samlingarna kvar i statlig ägo men det blir det samiska museet som får ansvar för att samlingarna visas upp, dels på Ájtte, dels som vandringsutställningar på andra museer i Sverige och världen.

Magnus Jacobsson (KD)